

מלחמת לבנון השנייה – הערכה מחודשת

בנג'מין ס' למבת'

מבצע "שינוי כיוון" (שם הקוד שניתן למלחמה בין ישראל לחזבאללה בלבנון ב־2006, על פי אגף המבצעים של צה"ל) הסתיים ללא הכרעה ברורה. למעשה, מבין כל טבילות האש הרבות שעבר צה"ל מאז 1948, הייתה זו הפעם הראשונה שבה עימות אזורי גדול הסתיים ללא ניצחון צבאי ברור לישראל. ההתנהלות והתוצאות של המבצע לא נבעו מכשל נקודתי מסוים, אלא "מצרוף נסיבות כולל", כניסוחם של שני פרשנים ישראלים הבקיאים בתחום זה.¹ ספציפית, המבצע לא שיקף כישלון של חיל האוויר הישראלי לממש את מלוא הפוטנציאל של יכולותיו (שהן ניכרות אך לא בלתי מוגבלות), כפי שרבים מהמבקרים נטו לטעון בשלב מסוים.² במקום זאת, יש לראות את תוצאות המבצע כפועל יוצא של ליקוי מקיף בבחירת האסטרטגיה, ובעיקר של חוסר העקביות בין היעדים המוצהרים ובין האמצעים הזמינים והרצון לחתור להשגתם. כמו כן תרמה לכך העובדה שממשלת ישראל הציבה מלכתחילה בסדר העדיפויות של המבצע את ההימנעות מנפגעים כיעד גבוה יותר מהיעד של השלמת המשימה.³

ככל שהעימות התמשך גבר התסכול בישראל מכך שבאף שלב במשך 34 ימי המבצע לא הצליחו כוחות צה"ל לעצור את מטר הקטיושות היומי שחזבאללה ירה לעבר ריכוזי אוכלוסייה אזרחית בצפון המדינה. למעשה, רק ההסכם ההדדי להפסקת אש שם קץ למטרד הרסני זה. מעבר לכך, תוצאות המלחמה לא הניבו את מה שראש הממשלה אהוד אולמרט הבטיח לאזרחי ישראל בראשית המבצע, דהיינו החזרה ללא תנאי של שני חיילי צה"ל שחזבאללה חטף ב־12 ביולי 2006 – הפעולה שהביאה ליציאה למבצע – וחיסול מוחלט של נוכחות צבאית פעילה של

ד"ר בנג'מין ס' למבת' הוא עמית בכיר במכון המחקר Center for Strategic and Budgetary Assessments בוושינגטון, ארצות הברית. מאמר זה מבוסס ברובו על ספרו: *Air Operations in Israel's War against Hezbollah: Learning from Lebanon and Getting It Right in Gaza*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2011, <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG835.html>.

חזבאללה בדרום לבנון.⁴ חוסר ההכרעה הצבאית השפיע לרעה על תדמיתה של ישראל כבלתי ניתנת להכנעה בעיני העולם הערבי והמערב; הוא גם הציף כשלים רבים בדרגים הגבוהים ביותר של ממשלת ישראל בכל הקשור להצבת יעדים וניהול ציפיות, הן בפן האזרחי והן בפן הצבאי.⁵

למרות ההסכמה הכללית על היעדר הכרעה, תהיה זו טעות להסיק מכך, כפי שהציע גורם אמריקאי כשנה לאחר תום המלחמה, כי תוצאות המלחמה היו "כמו לומר שהניתוח הצליח אבל החולה מת".⁶ כנגד זאת, רמטכ"ל צה"ל במלחמת לבנון השנייה, רב־אלוף דן חלוץ, איש חיל האוויר ומי שפיקד על התכנון והביצוע של המלחמה, גילה נימה אופטימית יותר. בעדות שמסר בפני ועדת וינוגרד, שמונתה לבדוק את אירועי המלחמה, טען חלוץ כי "מה שהושג או לא הושג [במהלך המבצע] חייב יהיה להישפט בפרספקטיבה של זמן".⁷ ראש הממשלה דאז, אהוד אולמרט, אמר בעדותו בפני הוועדה בנימה דומה, כי "התוצאות [של המלחמה] ישתפרו ככל שהזמן יעבור".⁸ כיום, עם התפזרות עשן הקרב של אוגוסט 2006, אכן השתנתה בהדרגה תפישת המבצע, ועמה הדעה הרווחת בישראל, והתקרבה יותר להערכות המקצועיות והאופטימיות שהושמעו בזמן. למעשה, כבר בתחילת 2008 החל ויכוח חדש לצבור תאוצה סביב השאלה "האם באמת הפסדנו במלחמה, או אולי לא".⁹

מדוע המלחמה אינה הפסד מוחלט מבחינת ישראל

מזכ"ל חזבאללה, חסן נסראללה, יכול היה לטעון בקלות עם סיום המבצע כי הוא "ניצח" בו, פשוט מעצם העובדה ששרד. יחד עם זאת, לא ניתן להתכחש לעובדה שכתוצאה ממתקפת צה"ל ספג ארגונו מכה קשה ושילם מחיר כבד על הפרובוקציה שיזם ב־12 ביולי 2006, שהייתה כאמור העילה למלחמה. צה"ל הרג כמעט 700 מלוחמי המנוסים ביותר של חזבאללה ופצע יותר מ־1,000.¹⁰ בנוסף, חלק ניכר מתשתית הארגון בלבנון הפך לגל הריסות או לפחות ניזוק משמעותית, כתוצאה מהפצצות אוויריות ומהפגזות ארטילריות מסיביות ורציפות של צה"ל.¹¹ בין ההישגים החשובים ביותר של צה"ל במבצע היה השמדת מרבית טילי "זלזאל" לטווח ארוך והרקטות לטווח בינוני שבידי חזבאללה במהלך הלילה הראשון למבצע, וזאת הודות למתקפת פתע מתוכננת ומתורגלת היטב של חיל האוויר – מהמפתיעות שהיו בתולדות הלוחמה האווירית. בנוסף לכך, מוקד הבקרה והשליטה של נסראללה ברובע דחייה בבירות נהרס לחלוטין, גם הוא בתקיפות מדויקות של חיל האוויר.¹² זאת ועוד, משגרי רקטה רבי־קנים הותקפו שוב ושוב והושמדו בידי חיל האוויר בתוך דקות ספורות בלבד מרגע שצוותי השיגור שלהם ירו את המטח הראשון על צפון ישראל. לשיעור ההצלחה המרשים של חיל האוויר במתקפות ממוקדות ומתוזמנות אלו עשויה להיות השפעה בולמת על כל שימוש עתידי במשגרים מסוג זה מצד חזבאללה. סביר להניח שלוחמי הארגון יטו להיצמד

למשגרים חד-קניים, היורים פעם אחת בלבד לפני שהם מנוידים אל מחוץ לטווח הסכנה ונטענים מחדש.¹³

בנוסף לכך, למרות הצהרותיו החוזרות של נסראללה כי זכה ב"ניצחון גדול" במלחמת לבנון השנייה, פוטנציאל האיום של חזבאללה ירד בצורה משמעותית כתוצאה מהמתקפה המפתיעה והמסיבית של צה"ל. בהקשר זה ציין בצדק אלוף (מיל') יצחק בן ישראל, כי מבצע "שינוי כיוון" "הפך על פיה את התחושה שישיראל אינה מוכנה להילחם עם מי שמנופף בחרב מעל ראשי אזרחיה", וכי "ההרס של רובע בעיר בירה ערבית, גם אם היה קשור ישירות למטה הראשי של חזבאללה בלבנון, קבע תקדים שיגרום לאויבי ישראל לחשוב פעמיים בעתיד".¹⁴

חשיבותו של המבצע הייתה גם בהתנסות המאלפת שהקנה לצה"ל, שכן הוא אפשר לחשוף את טיבו האמיתי של חזבאללה כאויב, את נקודות החוזק והחולשה שלו, כיצד הוא נלחם ומה מידת ההרס של הרקטות והטילים נגד טנקים תוצרת איראן שבידיו. יתר על כן, בחירתה של ישראל בתגובה עוצמתית ויכולתה להפגין חוסן מתמשך הוכיחו את נחישותה להתמודד עם חזבאללה תוך הפעלת אמצעים לא פרופורציונליים בעליל, גם בתרחיש עתידי שיחייב הפעלת עוצמה כזו. ההיסטוריון הצבאי הישראלי מרטין ואן קרפלד ציין בהקשר זה, כי "אם מישהו היה צופה ימים ספורים לפני המלחמה שבתגובה לתפיסת שניים מחייליה ישראל תצא במתקפה אווירית על כל לבנון, תשנע שלוש חטיבות אל מעבר לגבול ותתמיד בהפעלת הלחץ למשך יותר מחודש ימים, בעוד היא סופגת אלפי טילים וסובלת יותר ממאה אבידות בנפש, היו מסתכלים עליו כעל מי שיצא מדעתו". לדברי ואן קרפלד, לאור תגובה מסיבית זו והמסר המרומז שדומות לה יתרחשו בעתיד אם ישראל תעמוד בפני הצורך להגיב על התגרות דומה, "לנסראללה יש סיבה טובה לחשוב פעמיים לפני שייצא להרפתקה נוספת מסוג זה".¹⁵

לסיכום, ניתן לקבוע כי 34 הימים של מתקפת הנגד של צה"ל על חזבאללה לא היו בדיוק מפלה גדולה לישראל כפי שרבים סברו תחילה. יותר נכון לחשוב על המציאות האסטרטגית שנוצרה ב"יום שאחרי", מלחמת לבנון השנייה, הן לחזבאללה והן לישראל: מאז השבועות הראשונים לבחירתו של נסראללה כמזכ"ל חזבאללה ב-1992, ירה הארגון באופן תדיר רקטות קצרות טווח על צפון ישראל, כשהוא חש חסין מפני תגובה, והתמיד בכך עד תחילת מבצע "שינוי כיוון"; מאז שהמבצע הסתיים, אף טיל לא נורה מלבנון לישראל, למעט תקרית שבה שוגרו שלושה טילים בעת מבצע "עופרת יצוקה" שערך צה"ל נגד ארגון חמאס ברצועת עזה בדצמבר 2008–ינואר 2009. למרות שעד לאותה עת חזבאללה כבר הספיק לצבור במחסני הנשק המשוקמים שלו טילים קצרי טווח בכמות גדולה מזו שהייתה ברשותו במלחמת לבנון השנייה (כ-40,000 טילים), הזדרזו מנהיגיו להתנער מכל

אחריות לשיגורים אלה.¹⁶ מאז שורר שקט באזור הגבול הלבנוני – אינדיקציה לכך שההרתעה של ישראל כלפי חזבאללה נותרה איתנה.

השינוי בשיקולי נסראללה

מציאות חדשה ויציבה זו בגבול הצפוני של ישראל מלמדת שהמוטיבציה וההתנהלות של נסראללה לאחר מבצע "שינוי כיוון" הושפעו מהמכה המשמעותית שצה"ל גרם לארגונו. אין ספק שהלקח מאירועי המלחמה ב־2006 הופנם אצלו בהצלחה והרתיע אותו מלשגר רקטות לעבר צפון ישראל. לקח זה אף התחזק בעקבות פעולת הגמול הדומה שנקטה ישראל מול החמאס שנתיים מאוחר יותר. יתרה מכך, לאור הידיעה הברורה שהוא מהווה מטרה לצה"ל, נסראללה, וכן בכירי הארגון, נאלצו לעבור לפקד מתוך בונקרים, ולמעט חריגות ספורות נמנעו מלהופיע בציבור במהלך השנים שחלפו מאז הסתיימה מלחמת לבנון השנייה.

על רקע זה יש לראות את דבריו של מקור בכיר המקורב לראש הממשלה לשעבר אהוד אולמרט, בהתייחסו ל"מצעד הניצחון" שנסראללה ביים בביירות באמצע ספטמבר 2006, כחודש לאחר סיום הלוחמה: "נסראללה לא נראה טוב. הוא נראה בדיוק כמו מישהו שבילה את זמנו בבונקר, הרחק מהשמש, מאז 12 ביולי". מקור זה הוסיף וציין שערב אירוע ההמונים המבויים של מזכ"ל חזבאללה התנהל ויכוח בקרב הממסד הביטחוני הישראלי אם לנצל את ההזדמנות ולנסות ללכוד אותו גם במחיר הפוטנציאלי של גרימת מאות הרוגים בקרב האזרחים הלבנונים שהקיפו אותו. בסופו של דבר החליטה הממשלה שלא לצאת למבצע חיסול, לאחר שראשיה הגיעו למסקנה שהתקפה מעין זו, שעתידה הייתה להביא למותם של לבנונים רבים חפים מפשע, תגרום לישראל יותר נזק מאשר תועלת. עם זאת, הוסיף המקור הישראלי: "האיש [נסראללה] יבלה עוד שנים רבות בבונקר. הוא חשוב כמת".¹⁷ לפני המלחמה ב־2006 נהג נסראללה ליטול חלק ביותר מתריסר אירועי ציבור המוניים מדי חודש. עבור מי שהשפעתו כמנהיג כריזמטי תלויה רבות בחשיפה תכופה לציבור, העובדה שהוא נאלץ לפקד ממקום מסתור מהווה פגיעה משמעותית באפקטיביות של השפעתו.

נוסף לכך, ישראל נהנית כתוצאה מהמבצע ממצב משופר באופן משמעותי בדרום לבנון. ב־11 באוגוסט 2006, בעוד נמשכת הספירה לאחור לקראת מתקפה יבשתית של צה"ל שתסלים את המבצע, אישרה מועצת הביטחון של האו"ם פה אחד את החלטה 1701, שקראה לעצירת הקרבות והורתה על פריסת 15,000 חיילים זרים באזור הלחימה כדי לסייע לצבא לבנון לקחת לידיה את השליטה על דרום לבנון. ההחלטה, שאושרה זמן קצר לאחר מכן על ידי ממשלות לבנון וישראל, התירה לאו"ם גם לנקוט את "כל הפעולות הנחוצות" כדי להבטיח שהאזורים שבהם יפטרלו כוחותיו "לא ינוצלו לפעילויות עוינות מכל סוג שהוא".¹⁸ כמו כן

קראה ההחלטה לפירוק חזבאללה מנשקו בדרום לבנון ולהקמת כוח או"ם זמני שם (כוח יוניפי"ל). כדי לסייע באכיפת ההסדר באזור העימות, החל צבא לבנון לפרוס את כוחותיו בדרום המדינה כבר ב־17 באוגוסט 2006.

ממשלת לבנון, ויוניפי"ל בעקבותיה, נסוגו בסופו של דבר מהמחויבות לפרק את חזבאללה מנשקו, עליה הצהירו בתחילה, והנוכחות של חיילי צבא לבנון בדרום המדינה לא תרמה דבר להפחתת פוטנציאל הלוחמה המאיים והמתמשך מצד הארגון כלפי צפון ישראל. עם זאת, ולמרות האכזבות הצפויות הללו, נותרת בעינה העובדה החד־משמעית כי נסראללה נענש קשות על ידי התגובה הבלתי צפויה של צה"ל לחטיפת שני החיילים הישראלים ב־12 ביולי, ועשה מאז כל מאמץ לשמר את אזור הגבול רגוע כדי למנוע תגובת נגד לא פרופורציונלית נוספת מצד ישראל – כפי שחזה מפקד בכיר בצה"ל בחלוף שבוע אחד בלבד מתום המבצע: "זהו שינוי עצום שהמבצע אחראי לו".¹⁹ פרשן אחר ציין שנה לאחר מכן, כי "החודשים האחרונים היו השקטים ביותר בגבול הצפוני מאז מבצע שלום הגליל ביוני 1982", והוסיף כי "מיקוד הוויכוח הציבורי [אך ורק] בכישלון מלחמת לבנון השנייה, תוך התעלמות גורפת מהישגיה, עלול לפגוע ביכולת צה"ל ללמוד מהניסיון ולהפיק את הלקחים הנכונים".²⁰

קצין מודיעין ישראלי לשעבר שהתייחס להתפתחויות חיוביות שמבצע "שינוי כיוון" הביא לישראל, קבע כי למרות שמלחמת לבנון השנייה נכשלה בחיסול האיום פוטנציאלי של חזבאללה לטווח הארוך וביצירת שינוי משמעותי במצבה של ישראל מול הארגון, היא הניבה ארבעה הישגים חיוביים ייחודיים: ראשית, היא סיפקה תובנות מדויקות על יכולות הלוחמה המתקדמות ביותר של חזבאללה; שנית, היא סייעה להפחית את החששות בדבר הפעולות שעלולות לנקוט שלוחות איראניות (דוגמת חזבאללה) נגד אינטרסים מערביים; שלישית, היא אפשרה לישראל להבין מה עליה לעשות כדי להתכונן לעימות הבא עם חזבאללה; ורביעית, היא נתנה לפוליטיקאים בישראל תמריץ לשקול מחדש את התועלת שבמדיניות הדוגלת ב"שטחים תמורת שלום", כפי שגובשה כלפי רצועת עזה וחלקים מהגדה המערבית בשנת 2005.²¹

במבט לאחור, ניתן גם לשאול האם לא שגה נסראללה בצורה מהותית בקריאת ישראל כאשר תכנן את מהלך החטיפה, תוך המעטה כה חמורה בעוצמה הצפויה של תגובת צה"ל. כבר במהלך מתקפת הנגד של ישראל אמר סגן מפקד הזרוע הפוליטית של חזבאללה, מחמוד קומאטי, לעיתונאים מערביים, כי הופתע מעוצמת התגובה הישראלית וכי מנהיגי הארגון צפו רק "פעולת תגמול רגילה ומצומצמת" מצד צה"ל, כגון פשיטות קומנדו או מתקפות אוויריות מוגבלות.²² זמן קצר לאחר כניסת הפסקת האש לתוקף הודה נסראללה עצמו בגילוי לב שלא היה מורה על לכידת חיילי צה"ל לו היה צופה מראש את תגובת ישראל: "אתה

שואל אותי אם הייתי יודע ב־11 ביולי... שהמבצע יוביל למלחמה כזו, אם הייתי עושה זאת? אני אומר שלא, לחלוטין לא".²³ לקראת סוף השבוע השני למבצע, ועל רקע התעצמות תגובת צה"ל, הציג בעל הטור האמריקאי תומאס פרידמן הערכה שיצאה נגד ההנחה השגורה כי נסראללה הוא מהמנהיגים הערבים היותר "מבריקים" ו"אסטרטגיים", כאשר כתב: "לאחר שהעשן יפוג, נסראללה ייזכר כמנהיג הערבי הנמהר ביותר מאז גמאל עבד אל-נאצר המצרי, ששיקול דעתו השגוי הוביל למלחמת ששת הימים".²⁴

הערכתו של פרידמן מתחזקת נוכח העובדה שההשקעה ארוכת הטווח של איראן בחזבאללה ירדה לטמיון בעקבות ההתגרות היהירה שיזם נסראללה ב־2006. ניתן להשוות את צעדיה של איראן לחמש את חזבאללה בטילים מכל הסוגים לפריסת הטילים הבליסטיים לטווח בינוני של ברית המועצות בקובה, אשר הגיעה לשיאה במשבר הטילים ב־1962. צה"ל נקט למעשה אמצעים דומים לאלה שאותם נקטה ארצות הברית בהתמודדות שלה עם האתגר הצבאי הסובייטי בקובה. גורם ישראלי הבקיא בנושא זה ציין כי איראן ציידה את חזבאללה במלאי טילים מתוך תפישה שהארגון ישמש כמעין "נושאת מטוסים" איראנית המוצבת סמוך לגבול עם ישראל, שתיצור יכולת ש"הייתה אמורה להישאר נסתרת עד לרגע האמת, דהיינו עימות צבאי בין ישראל או ארצות הברית לבין איראן סביב תוכנית הגרעין של איראן. חשיפתה בטרם עת של המכה הקשה שהארגון התכוון להנחית [על ישראל] גרמה לנזק אסטרטגי לחזבאללה ולספקית שלו איראן, שאי אפשר להתעלם ממנו".²⁵

כאילו כדי לאמת קביעה זו, בא הדיווח לפיו המועצה לביטחון לאומי של איראן גיבשה מסמך פנימי, זמן קצר לאחר תום הלחימה, המביע זעם רב על חזבאללה על ש"בזז את ההשקעה הצבאית החשובה ביותר של איראן בלבנון, רק בגלל העימות שיצר עם ישראל סביב שני חיילים חטופים".²⁶ תגובה מעין זו מצד הגורמים השליטים באיראן אינה מפתיעה, בהתחשב בכך שפעילות צה"ל במהלך 34 ימי הלחימה מחקה למעשה חלק ניכר מארבעה עד שישה מיליארד הדולרים שהשקיעה איראן בבניית הזרוע הצבאית של חזבאללה וחייבו את איראן להוצאות חירום יקרות לשיקום התשתית הצבאית ומלאי הנשק של הארגון.

ישראל מול לוח שחמט חדש

תפקידו של חזבאללה כזרוע צבאית קדמית של איראן הודגש באופן דרמטי הרבה יותר בעקבות ההתנסות המבצעית במלחמת לבנון השנייה. הוא חידד עוד יותר את ההערכה בצה"ל, שכבר קודם לכן הייתה קיימת, בדבר רצינות האיום האיראני, ואפשר למפקדיו להבין טוב יותר גם את האיום שמציב ארגון חמאס. בנוסף לכך, תדמיתו של חזבאללה כמגן האינטרס הלבנוני נסדקה קשות בעקבות ההשלכות

יקרות הערך שהיו לפרובוקציה של נסראללה על הכלכלה והתשתית האזרחית בלבנון. למנהיג הארגון יש כיום הבנות חדשות של תפישת העולם הישראלית ושל הדברים שהוא יוכל או לא יוכל לעשות בעתיד. היקף ועומק התגובה הישראלית המחישו לחזבאללה שישראל מוכנה לשלם מחיר גבוה כדי להגיב באופן הולם על התגרויות נגדה בעתיד ועל כל ניסיון לבחון את נחישותה.

מבצע "שינוי כיוון" הצביע על בעיות רציניות של מוכנות בכוחות היבשה של צה"ל ועל ליקויים חמורים בקשר שבין חיל האוויר לכוחות היבשה, ובכלל זה מתן סיוע אווירי צמוד לחיילים הנלחמים על הקרקע. שני מוקדי בעיות אלה תוקנו מאז, כפי שניתן היה לראות מביצועי המאחרים יותר של צה"ל מול חמאס במבצע "עופרת יצוקה" בדצמבר 2008–ינואר 2009.²⁷

ברמה האסטרטגית, מלחמת לבנון השנייה הצביעה בפני ישראל על מציאות מתפתחת, שבה אויב שאינו מדינה, דוגמת חזבאללה, שיש לו יכולות וחימוש מתוחכמים יחסית, מהווה הרבה יותר מאשר מטרד שולי לביטחונה של המדינה. למעשה, ההפך הוא הנכון; עם חשיפת יכולתו של חזבאללה לסכן מספר גדול של אזרחי ישראל הנמצאים בטווח הטילים שלו, הפכה התנועה האסלאמית הקיצונית למה שאחד מהחוקרים בישראל היטיב לתאר: "איום אסטרטגי מהמעלה הראשונה".²⁸ שני חוקרים אוסטרלים טענו מאוחר יותר, כי תפוצת נשק טרור זול אך אפקטיבי כל כך באזור מערערת באופן כמעט מיידי את "החשיבות ההיסטורית שיש לכוח האווירי ככלי העיקרי במדיניות ההגנה של ישראל".²⁹ בהמשך לכך, היטיב לתאר החוקר הביטחוני האמריקאי אנדרו קרפינביץ' את מלחמת לבנון השנייה, כשהשווה אותה לאותה "קנרית במכרה הפחם", וזאת על שום האופן שבו חשפה כיצד "עימות חדש ולא רגיל, מסוג קטלני יותר... בתנאים של טכנולוגיה מתקדמת" הוכיח את הקושי ההולך וגובר להגן על מתקני צבא מרכזיים, על תשתיות כלכליות ועל עורף אזרחי המאוכלס בצפיפות כנגד אויבים היברידיים דוגמת חזבאללה וחמאס – אויבים החמושים במה שקרפינביץ' מכנה יכולות רמט"א (רקטות, מרגמות, טילים וארטילריה).³⁰

הזיכרון הטרי ממלחמת לבנון השנייה אפשר לצה"ל להגיע למסקנה הברורה כי התקפות שהן "מנגד בלבד" (standoff only) אינן יכולות להציע מענה הולם לאתגר החדש. צה"ל הפנים זאת כבר בסבב הלחימה הראשון שלאחר מלחמת לבנון השנייה – ברצועת עזה. בסבב זה יושמה ההבנה שהדרך היחידה להתמודד בצורה נכונה עם איומי רמט"א היא ב"תפיסת השליטה על אזורי השיגור של האויב... וכך למדה ישראל שוב לסמוך על כוח תמרון גדול ועל העיקרון של ניהול הקרב על אדמת האויב".³¹ הסבר נוסף לכך שצה"ל תפקד במבצע "עופרת יצוקה" בעזה טוב יותר מאשר במלחמת לבנון השנייה היה שהפעם הן מפקדיו והן ממשלת אולמרט

היו מוכנים לספוג אבידות בנפש של חיילים במידת הצורך – אבידות שמספרן היה בסופו של דבר נמוך מהצפוי.

בהתייחסו לכל האמור לעיל, אמר אחד הפרשנים הישראליים כי "ישראל כמעט צריכה להודות לחזבאללה על קריאת ההשכמה"³². חלק גדול מאותה קריאת השכמה היה ההבנה שבמלחמה מול חזבאללה, צה"ל נלחם למעשה בשלוחה קדמית של איראן. בהקשר זה קבע פרשן ישראלי אחר: "מאגר ענק וכמעט אין-סופי של קטיושות צמח מתחת לאפנו. מזלה הגדול של מדינת ישראל היה שהמלחמה התרחשה עכשיו ולא מאוחר יותר". אותו פרשן הוסיף: "נסראללה איבד את היכולת להרתיע אותנו. הוא הזהיר שמה שיקרה בביירות יקרה בתל אביב, ולפני שאפילו סיים לדבר הרסנו עוד עשרה בתים בביירות. הוא מבין שאיננו חוששים ממנו עוד... הוא זה שנמצא במלחמת קיום"³³.

לאור התבוסה הגדולה שהנחילה מתקפת צה"ל במלחמת לבנון השנייה הן לחזבאללה כארגון טרור והן לאינטרסים האסטרטגיים של איראן (וזאת מבלי לציין את השקט הרצוף שהושג בגבול הצפוני של ישראל מאז שהפסקת האש נכנסה לתוקף באוגוסט 2006), ניתן לומר בביטחון מלא על מבצע "שינוי כיוון" את מה שהסופר האמריקאי מארק טוויין אמר לכאורה פעם על אופרה של וגנר: "זה לא גרוע כמו שזה נשמע". במבט לאחור, שלושת היעדים האסטרטגיים הראשיים שהרמטכ"ל חלוץ הגדיר לצה"ל – הפסקת התקפות הטרור של חזבאללה לתוך ישראל מתוך אדמת לבנון הריבונית, הטלת האחריות על השליטה באזור הדרום על ממשלת לבנון, הסבת נזק משמעותי לתשתיות הצבאיות של חזבאללה – כולם הושגו בסופו של דבר.³⁴ הפן השלילי העיקרי היחיד, כפי שהודה בכנות תא"ל איתי ברון בניתוח המבצע בדיעבד, הוא ש"אנו [צה"ל וממשלת אולמרט] נכשלנו בהגנה על האוכלוסייה האזרחית בישראל ולא הצלחנו בקיצור משך המלחמה"³⁵.

ההערכה היא, כי הודות לתרומות הכספיות ולתמיכה הטכנית הרצופה מאיראן ומסוריה, חזבאללה וחמאס ביחד מחזיקים כיום מלאי של יותר מ-70,000 רקטות קצרות טווח.³⁶ יתר על כן, על פי מידע שהגיע למודיעין הישראלי ולאחר מכן דלף לעיתונות מנשיא המדינה שמעון פרס, סוריה ציידה את חזבאללה גם בטילי סקאד B, שעל פי הטווח ויכולת נשיאת חומר הנפץ שלהם יכולים לפגוע בכל עיר בישראל עם ראש נפץ של 900 ק"ג.³⁷ אם הדבר נכון, העברת הסקאדים לנסראללה תהפוך את ארגונו לישות הלא-מדינית הראשונה שתחזיק בנשק קרקע-קרקע קטלני כל כך (הגם שאינו מונחה ואינו מדויק).

מנקודת המבט השלילית, חזבאללה ספג מנה גדושה של תבוסות פוליטיות. כך, לדוגמה, ב-14 ביולי 2009 נהרס בפיצוץ עז מאגר תחמושת מרכזי של הארגון בכפר חירבת סאלם שבדרום לבנון. באוקטובר אותה שנה התפוצץ בנסיבות מעורפלות בונקר תחמושת סודי נוסף של חזבאללה בדרום לבנון. שני האירועים גרמו למבוכה

ממשית לארגון בכך שחשפו שהוא מפר את החלטה 1701 של מועצת הביטחון, האוסרת על אגירת נשק מדרום לנהר הליטני. כאילו כדי להוסיף לפגיעה בתדמית הציבורית של הארגון, לוחמי חזבאללה, בסיוע ובעידוד של חיילי צבא לבנון, מנעו מפקחים זרים לבחון את אתר התקרית השנייה, וכך חשפו את חוסר הנייטרליות של צבא לבנון ואת העובדה שהוא מספק סיוע ותמיכה פעילים לחזבאללה.³⁸ יותר משנה קודם לכן, ב־12 בפברואר 2008, חוסל מפקד הזרוע הצבאית של חזבאללה והמקורב ביותר לנשראללה, עימאד מורנייה, בפיצוץ מסתורי של כלי הרכב שלו בדמשק. בין יתר הפעולות שמורנייה נחשד בביצוען היו התכנון והפיקוח על החטיפה בגבול ישראל-לבנון ב־12 ביולי 2006, שהביאה לפרוץ מלחמת לבנון השנייה.³⁹ בהלוויה שנערכה בביירות ביום שלאחר מכן למי שהיה אחד מהמוחות המרכזיים של ארגון הטרור, האשים נשראללה את ישראל על שהתנקשה בחייו של יד ימינו ונשבע שפעולת גמול של חזבאללה בוא תבוא.⁴⁰ עד היום נשראללה לא מימש את הבטחתו לנקמה על מכה אנושה זו שהונחתה על הזרוע הלוחמת של ארגונו.⁴¹

זאת ועוד, מאז תום מתקפת צה"ל על דרום לבנון ב־2006, חזבאללה הפך למעין כולא ברק הסופג את אי־שביעות הרצון ההולכת וגוברת מצד האוכלוסייה הלבנונית על היותו הגורם העיקרי לפעולת הגמול של ישראל, שהסבה נזק כה גדול לתשתית האזרחית של לבנון ולכלכלתה. מסיבה זו, נשראללה מעריך שהוא אינו יכול להרשות לעצמו להיתפש בעיני העם הלבנוני כגורם לפעולת גמול כואבת נוספת מצד ישראל נגד לבנון. אם חזבאללה ירצה לבצע בעתיד פעולה אלימה נגד ישראל, שתהיה חמורה דייה כדי לעורר תגובה קשה מצדו של צה"ל אף יותר מזו של קיץ 2006, הוא יסכן בכך את האינטרסים שלו עצמו, על ידי שיצטייר כפוגע במדינת לבנון המארחת אותו.

העימות השני של ישראל ברצועת עזה – מבט לעתיד

ישראל הצהירה שהמעקב המודיעיני שלה אחר חזבאללה השתפר באופן משמעותי בהשוואה למצב שלפני מלחמת לבנון השנייה, ופיקוד הצפון של צה"ל הביע ביטחון רב שהתוצאה העמומה של מבצע "שינוי כיוון" ב־2006 לא תחזור על עצמה במקרה של עימות נוסף עם חזבאללה. לדברי אחד מהקצינים הבכירים של צה"ל ב־2009: "חזבאללה יותר ממוזמן לנסות. קבלת הפנים שאנו מכינים לו [הפעם] היא כזו שהוא יזכור אותה להרבה זמן".⁴² בנוסף, המנהיגות הנוכחית של ישראל הבהירה בצורה ברורה, שמכיוון שחזבאללה הפך לשותף רשמי לממשלת לבנון, כל פעולה התקפית בעתיד מצדו תיחשב לפעולה שנוקטת ממשלת לבנון, ולפיכך ישראל רואה כיעדים לגיטימיים להתקפה של צה"ל מטרות כלכליות ותשתיות של המדינה.

יתרה מזו, בימים אלה, שבהם מממנו של חזבאללה בטהראן ניצבים בפני בעיות משלהם נוכח התסיסה בחזית הפנימית, נסראללה אינו יכול (לפחות לא לעת עתה) להסתמך על תמיכה אוטומטית של איראן במקרה של התקפה נוספת מצד ישראל על הנכסים החשובים ביותר שלו בלבנון. עיתונאי ופרשן ביטחוני ישראלי ניסח זאת כך: "למרות העובדה שחזבאללה חזק כיום במידה משמעותית במונחים צבאיים טהורים מאשר בעבר [ב־2006], מעמדו הפוליטי והאוטונומיה שלו ירדו בצורה ניכרת. ברור שנסראללה זהיר, והוא ישקול את האופציות בזהירות רבה לפני שיבחר בדרך פעולה שעלולה להביא למלחמה כוללת עם ישראל"⁴³.

העובדה שישראל ספגה שתי מלחמות טילים בזו אחר זו בטווח של פחות משלוש שנים וניצבת בפני איום תמידי של אתגרים דומים ואף גרועים יותר, שעתידים להגיע הן מחזבאללה והן מחמאס, המריצה אותה להשקיע מאמצים רבים במחקר ופיתוח של מערכת הגנה פעילה נגד טילים. השאיפה הייתה להכניס לשימוש מבצעי מערכת שתתמודד עם טילי גראד, קטיושות, קסאם ושאר הטילים קצרי הטווח שאיימו על האוכלוסייה האזרחית במהלך מלחמת לבנון השנייה ובחודשים שקדמו למבצע "עופרת יצוקה". לצד המערכות להגנה אזורית "חץ-2" ו"חץ-3", המיועדות לאיומים בליסטיים ארוכי טווח, ולמערכת היירוט "קלע דוד" שנועדה להשמיד טילי שיוט נמוכים ואיטיים יותר, החל צה"ל ב־2010 לפרוס את מערכת "כיפת ברזל" להגנה מקומית, הנותנת מענה לרקטות קצרות טווח מהסוג שחזבאללה וחמאס נוטים לשגר במספרים גדולים.

עד סוף שנת 2012 הוצבו משגרי הטילים הניידים של "כיפת ברזל" בעיקר סביב ערים ומתקנים ישראליים הסמוכים לרצועת עזה, שכן חמאס היה המקור היחיד לירי תדיר של רקטות לתוך אזורים מיושבים בישראל לאחר תום מבצע "עופרת יצוקה". אולם בבוא העת יפרסו 13 סוללות "כיפת ברזל" באתרים בעלי חשיבות אסטרטגית בכל רחבי המדינה. השאיפה היא לערער במידה רבה ככל האפשר את טקטיקת ההתקפה המועדפת על חזבאללה וחמאס – ירי תלול מסלול של רקטות קצרות טווח לתוך ריכוזי אוכלוסייה בישראל, במטרה להטיל אימה. מערכת "כיפת ברזל", שתמומן בחלקה על ידי ארצות הברית ותכלול מכ"ם אמריקאי מתקדם וטכנולוגיות נוספות, לא הוכחה כיעילה נגד מרגמות, ואף נשמעו קולות שהביעו חשש מכך שקבוצות טרור קיצוניות כמו חזבאללה וחמאס ינסו לעקוף אותה באמצעות ירי מטחים כבדים של רקטות זולות, וכך יאלצו את צה"ל להוציא סדר גודל של 50,000 דולר על יירוט. עם זאת, כפי שדובר צה"ל הגיב בנושא זה, "הנושא הוא מעבר לעלויות. [מערכת 'כיפת ברזל'] עתידה לספק לנו מענה"⁴⁴.

בתחילת שנת 2012, נראה מענה זה קרוב מתמיד, לאור ההצלחה של מערכת "כיפת ברזל" בניסויי יירוט של טילי קסאם וקטיושות ארוכות טווח – נשק שידוע כנמצא במאגר של חזבאללה וחמאס בכמות של אלפי יחידות. בניסויים

מוצלחים אלה עשתה המערכת שימוש במכ"ם שמזהה את הטיל המגיע ומשגר אליו טיל קינטי המיירט אותו. המכ"ם גם הצליח לזהות מתי טיל עתיד ליפול בשטח פתוח, וכך לחסוך שיגור של טיל מיירט על מטרה שאינה מהווה איום.⁴⁵ החיסול הממוקד שביצע חיל האוויר בחבר בכיר בארגון הטרור הפלסטיני "ועדות ההתנגדות העממית" במאוס 2012 עודד את חידוש מטחי הירי של טילי קסאם מתוך רצועת עזה, כאשר עד לסוף אותו חודש נורו כ-250 מהם על דרום ישראל. מערכת "כיפת ברזל", שכבר הפכה אז למבצעית, יירטה בהצלחה כמעט תשעים אחוזים מהטילים שאיימו לנחות בשטח מיושב.⁴⁶

מפגן ביצועים מעודד זה של מערכת "כיפת ברזל" בטבילת האש הראשונה שלה קיבל אישור מקיף ומוחלט כשמונה חודשים לאחר מכן במבצע "עמוד ענן" בנובמבר 2012, שכלל מתקפה אווירית בת שמונה ימים של צה"ל על חמאס ברצועת עזה. מתקפה זו החלה בתגובה לירי הרקטות על דרום ישראל בחודשים שקדמו לה, שהסלים בהדרגה, ככל הנראה לאור העידוד ששאבו מנהיגי חמאס ממה שנתפש בעיניהם כהתפתחות חיובית מבחינתם של "האביב הערבי" במצרים ובמקומות אחרים בעולם האסלאמי.⁴⁷ במכת פתיחה מפתיעה ומדויקת, שהתאפשרה הודות למודיעין מבצעי בזמן אמת, הצליח חיל האוויר לחסל את מפקד הזרוע הצבאית של חמאס, אחמד אל-ג'עברי, בשעה שנע ברכב נוסע. במהלך שמונת ימי המבצע השמיד חיל האוויר בשיטתיות אתרים לאחסון טילים שבידי חמאס, וכן מתקני פיקוד ובקרה ונכסים צבאיים חיוניים אחרים בכל רחבי רצועת עזה.

בניגוד גמור לניסיונה הקודם בלבנון ב-2006 וברצועת עזה ב-2008–2009, הפעם הקפידה ממשלת ישראל על כך שיעדים מדיניים, לצד מאמצים דיפלומטיים להשגתם, הם שיכתיבו את הפעילות הקרבית של צה"ל. ממשלת נתניהו התייחסה למתקפה על חמאס כאל משא ומתן מזוין יותר מאשר כאל מלחמה כוללת וחתרה ביוזעין להפסקת אש מוסכמת, תוך הסתייעות משמעותית בנשיא מצרים הנבחר מוחמד מורסי. המטרה הייתה הפסקה ארוכת טווח של הירי מצד חמאס על ישראל, וזאת בתמורה להקלות הדרגתיות במצור על רצועת עזה – מצור שתכליתו למנוע הזרמת משלוחי נשק סודיים לחמאס מאיראן ומסוריה דרך חצי האי סיני. ממשלת ישראל חתרה להפסקת אש למן הרגע הראשון, מתוך מודעות מלאה לכך שכדי להשיג את יעדיה המדיניים היא תאלץ לשלם מחיר של הימנעות מפעולה צבאית קרקעית מקיפה ומכריעה נגד חמאס. צדק שר הביטחון אהוד ברק, שאמר על רקע התקדמות המגעים להפסקת אש: "חמאס לא ייעלם, אבל הזיכרון של חוויה זו יישאר חקוק אצלם לזמן רב, וזה מה שישקם את ההרתעה".⁴⁸

פרץ האלימות האחרון בין ישראל לחמאס והתגובה המוצלחת של צה"ל הצביעו על שני יתרונות נלווים נוספים שהצטברו מאז מבצע "שינוי כיוון". ראשית, חזבאללה צפה בהתפתחויות מהצד בעניין רב, כשהוא יעד לשמונה הימים

שבהם ניחתו מכות על חמאס ולכך שמערכת "כיפת ברזל" הצילה חיי ישראלים רבים ומנעה נזק משמעותי שהיה עלול להיגרם משיגור הרקטות של חמאס עד לכניסת הפסקת האש לתוקף.⁴⁹ הוא נמנע במתכוון מכל ניסיון לפתוח חזית שנייה מול ישראל בגבולה הצפוני ולא הצטרף לירי הטילים של חמאס. ריסון זה מלמד שההרתעה הישראלית מול חזבאללה לא רק שנותרה ללא פגע, אלא אף גברה הודות לביצועים המרשימים של "כיפת ברזל". אמנם, זמן קצר לאחר תום העימות בין ישראל לחמאס הזהיר נסראללה בהפגנות שלוחמיו ישגרו את "אלפי" הטילים שבידיהם על תל אביב וירושלים במקרה של מלחמה עתידית בין ישראל לחזבאללה, אולם כהוכחה לכך שמעשים חזקים ממילים, ארגונו דאג שלא לנקוט אף פרובוקציה ממשית נגד ישראל שעלולה הייתה להביא לנקמה מאסיבית נוספת מצד צה"ל על נכסיו בכל רחבי לבנון. יתרה מכך, וכפי שהיה מאז מלחמת לבנון השנייה, נסראללה נשא את הצהרתו המאיימת אך הריקה מתוכן לא בציבור, אלא באמצעות וידאו ממקום מסתורו.⁵⁰

לאחר יותר משישה עשורים של פעילות צבאית, הליקויים שנחשפו בביצועי צה"ל בלבנון ב־2006 הביאו, אולי בפעם הראשונה, לתהליך הפקת לקחים משמעותי בקרב ראשי הצבא. לתהליך זה הייתה השפעה חיובית וברורה על ההתנהלות והתוצאות של המלחמה הראשונה של צה"ל ברצועת עזה שנתיים לאחר מלחמת לבנון השנייה, ודומה שתוצאותיו הגיעו לשיא בסבב השני המוצלח של צה"ל מול חמאס בנובמבר 2012. זאת, למרות ששנתיים קודם לכן קבע מומחה ישראלי כי התרבות הצבאית בישראל צריכה להטמיע "מערכות פורמאליות להפקת לקחים מהמבצעים שלה" וכי המסקנות המוסקות בצה"ל מניסיונות הלחימה הקודמים נוטות להתמקד בהיבטים צרים של טקטיקה וטכניקה.⁵¹

לאחר המבצע הבעייתי בלבנון ב־2006, ותחת מעורבותו האישית של רב־אלוף דן חלוץ, צה"ל השקיע מאמץ אמיתי ונחוש בן שישה חודשים לנתח ולהבין את כשלי "שינוי כיוון", תוך שילוב כל שלוש זרועותיו. מאמץ זה הוביל לשיפורים משמעותיים בשילוב בין כוחות היבשה ובין חיל האוויר ובתכנונים מבצעיים משותפים, דבר שבתורו הביא ליכולת המשופרת שהפגינה ישראל במבצעים "עופרת יצוקה" ו"עמוד ענן".⁵² כל אחת מהתפתחויות אלו הייתה תוצאה טבעית וישירה של ביצועי צה"ל מול חזבאללה ב־2006. במבט על שש השנים שעברו מאז, ניתן לראות בהן תרומה נוספת לרווח שמצבה הביטחוני של ישראל השיג מהניסיון של מלחמת לבנון השנייה.

בהצהרתו המסכמת בפני ועדת וינוגרד, בינואר 2007, אמר הרמטכ"ל דאז דן חלוץ משפט שהיטיב לתמצת את נקודת המבט המעודדת הזו:

כאשר אני שופט את התוצאות [של המבצע] לאור היעדים, וכאשר אני מסתכל על התוצאה הצבאית, לפיה יצרנו מצב צבאי משופר שבו חזבאללה נחלש

וממשלת לבנון הפנימה שעליה ליישם את אחריותה בכל שטחי לבנון... אני סבור כי... נקודת הפתיחה כיום טובה לאין ערוך בהשוואה למה שהיה לפני פרוץ המלחמה. אני לא יכול לומר כמה זמן זה יימשך, אך מה שכן אוכל לומר הוא שכבר עכשיו זו התקופה הארוכה ביותר אי-פעם שבה המצב הנוכחי נשמר לאורך הגבול... מנקודת מבט צבאית, [חזבאללה] ספג מכה שכמוה מעולם לא חווה.⁵³

דומה שהערכה אופטימית זו זכתה לפחות עד עתה לשפע של הוכחות, לאור התנהגותו הזהירה של חזבאללה במהלך השנים שחלפו.

הערות

- 1 Amos Harel and Avi Issacharoff, *34 Days: Israel, Hezbollah and the War in Lebanon*, New York: Palgrave Macmillan, 2008, p. ix.
- 2 Benjamin S. Lambeth, "An Airpower Failure? Hardly!," *Aviation Week and Space Technology*, October 10, 2011, p. 70.
- 3 ביחס לטענה השנייה: בעדות בפני הכנסת בתום השבוע הראשון ללחימה, דיווח רמטכ"ל צה"ל שחזבאללה חותר למשוך את ישראל למלחמת התשה מדממת, ולמרות שלצה"ל יש תוכניות מיידיות למתקפת נגד קרקעית, הוא עדיין אינו מוכן ליישם אותן בשל ודאות גבוהה למספר נפגעים רב שיהיה לכוחות צה"ל בכל מהלך כזה. ראו: Abraham Rabinovich, "Hezbollah Trained for Six Years, Dug Deep Bunkers," *The Washington Times*, July 21, 2006.
- 4 שני יעדים שאפאתניים אלה, שהאמצעים להשגתם כלל לא היו בידי חיילי צה"ל, הוכרזו על ידי אולמרט ביום השישי למבצע בנאום לכנסת, שניתן היה להבין ממנו שלא קדם לו דיון אסטרטגי מעמיק. יש לציין שמטרות אלו לא נמנו על יעדי המבצע הצנועים יותר שהמטה הכללי של צה"ל קבע באופן רשמי לכוחות בתחילת מבצע "שינוי כיוון", Harel and Issacharoff, *34 Days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon*, pp. 107-108.
- 5 פירוט מלא של טיעון זה ראו: Lambeth, *Air Operations in Israel's War against Hezbollah*.
- 6 William M. Arkin, *Divining Victory: Airpower in the 2006 Israel-Hezbollah War*, Maxwell AFB, Ala.: Air University Press, 2007, p. 147.
- 7 "Testimony by Lieutenant General Dan Haloutz, IDF Chief of Staff, to the Winograd Commission Investigating the Second Lebanon War," unpublished English translation from the Hebrew, Jerusalem, January 28, 2007.
- 8 שם. מלחמת לבנון הראשונה, שהתחילה ב-1982 והגיעה לסופה עם נסיגתה המלאה של ישראל מלבנון בשנת 2000, גרמה לכמעט 600 חיילים ישראלים הרוגים במהלך 18 שנים. התפישה הרווחת בקרב חיילי צה"ל היא שהייתה זו "וייטנאם הישראלית".
- 9 ראיון עם תא"ל איתי ברון, בעת היותו מפקד מרכז דדו לחשיבה צבאית בין-תחומית, גלילות, 26 במארס 2008.
- 10 Dan Haloutz, *At Eye Level*, Yediot Books, Tel Aviv, 2010. (לפי תרגום לאנגלית שלא פורסם).
- 11 Eyal Zisser, "Nasrallah's Defeat in the 2006 War: Assessing Hezbollah's Influence," *Middle East Quarterly*, 16, no. 1 (2009), pp. 27-35.
- 12 Lambeth, *Air Operations in Israel's War against Hezbollah*, pp. 29-36. בנאום פומבי נדיר שנשא נסראללה ממקום מסתורו ב-18 ביולי 2012 והועבר בווידיאו, במסגרת חגיגות יום השנה השישי למה שכינה "הניצחון האלוהי" על ישראל, הוא

- התייחס במיוחד למכה המקדימה שהנחית חיל האוויר על מאגר הטילים הסודי של חזבאללה. נסראללה הכחיש שהפעולה הצליחה וטען שארגונו "ידע שישראל יודעת היכן ממוקמים הטילים", ולכן הצליח מבעוד מועד "לשנות את מיקומם מבלי שישראל תדע מכך" – כאילו די בלומר זאת כדי להפוך את הדברים לנכונים! מצוטט מתוך: "Sayyed Hassan Nasrallah, *Now Lebanon*," <http://www.nowlebanon.com/NewsArchiveDetails.aspx?ID=420450>
- Amir Kulick, "The Next War with Hizbollah," *Strategic Assessment*, 10, no. 3 13 (2007), pp. 41-50.
- Isaac Ben-Israel, *The First Israel-Hizbollah Missile War*, Program for Security 14 Studies, College of Policy and Government, Tel Aviv University, Tel Aviv, May 2007, p. 19. (לפי תרגום מעברית שלא פורסם)
- Martin Van Creveld, "Israel's Lebanese War: A Preliminary Assessment," *Journal of the Royal United Services Institution*, October 2006, p. 43. 15
- Ronen Manelis, "Between Lebanon and Gaza: Hizbollah in Operation Cast Lead," *Military and Strategic Affairs*, 1, no. 1 (2009); pp. 43-50. 16
- Ben Caspit and Jackie Hugi, "Speech of the Panicked Mice," *Maariv*, September 25, 7 2006.
- Colum Lynch and Robin Wright, "Peace Resolution for Lebanon Unanimously 18 Approved at UN," *The Washington Post*, August 12, 2006.
- Steven Erlanger, "Israel Committed to Block Arms and Kill Nasrallah," *The New 19 York Times*, August 20, 2006.
- Gabriel Siboni, "From Gaza to Lebanon and Back," *Strategic Assessment*, 10, no. 1 20 (2007); pp. 66-69.
- Guermantes E. Lailari, "The Information Operations War between Israel and 21 Hizbollah during the Summer of 2006," in James J. F. Forest (ed.), *Influence Warfare: How Terrorists and Governments Fight to Shape Perceptions in a War of Ideas*, Westport, Conn.: Praeger Security International, 2009, p. 322.
- Greg Myre and Helene Cooper, "Israel to Occupy Area of Lebanon as Security 22 Zone," *The New York Times*, July 26, 2006.
- "Hezbollah Chief Revisits Raid," *The Washington Post*, August 28, 2006. 23
- Thomas L. Friedman, "Not So Smart," *The New York Times*, July 19, 2006. 24
- Ben-Israel, *The First Israel-Hezbollah Missile War*. 25
- Jim Storr, "Reflections on the War in Lebanon," *Journal of the Royal United 26 Services Institution*, April 2007, p. 71.
- Benjamin S. Lambeth, "Forging Jointness under Fire: Air-Ground Integration in 27 Israel's 2006 War against Hezbollah," *Joint Force Quarterly*, 66, no. 3 (2012), pp. 48-53.
- Ron Tira, "Shifting Tectonic Plates: Basic Assumptions on the Peace Process 28 Revisited," *Strategic Assessment*, 12, no. 1 (2009), pp. 91-107, especially pp. 100, 102.
- Sanu Kainikara and Russell Parkin, *Pathways to Victory: Observations from the 29 2006 Israel-Hezbollah Conflict*, Canberra: Royal Australian Air Force, Air Power Development Centre, October 2007, p. 17.
- Andrew F. Krepinevich Jr., "The Pentagon's Wasting Assets: The Eroding 30 Foundations of American Power," *Foreign Affairs*, July/August 2009, p. 24.

- Tira, "Shifting Tectonic Plates," p. 102. 31
- Roni Bart, "The Second Lebanon War: The Plus Column," *Strategic Assessment*, 9, 32
no. 3 (2006), pp. 16-17.
- Ben Caspit, "First, Let's Win," *Maariv*, August 11, 2006. 33
- Gabriel Siboni, "From the Second Intifada through the Second Lebanon War to 34
Operation Cast Lead: Puzzle Pieces of a Single Campaign," *Military and Strategic
Affairs*, 1, no. 1 (2009), pp. 25-33, especially pp. 28-29.
- Itai Brun, "The Second Lebanon War as a 'Wake-Up Call': A Strategic Perspective 35
and Major Lessons Learned," Glilot, Israel: Dado Center for Interdisciplinary
Military Studies, undated briefing charts.
- Michael Oren, "Time Is Short for Iran Diplomacy," *The Wall Street Journal*, August 36
7, 2012.
- Bret Stephens, "Plotting the Next Mideast War," *The Wall Street Journal*, April 10, 37
2010.
- Ronen Bergman, "Israel's Secret War on Hezbollah," *The Wall Street Journal*, 38
October 10, 2009.
- Ibid. 39
- Al Manar television* (Beirut), February 13, 2009. 40
- יש הסבורים שהמתקפה של המחבל המתאבד איש חזבאללה, שהרגה חמישה תיירים 41
ישראלים בבורגס שבבולגריה ב־18 ביולי 2012, הייתה פעולת גמול על הרג מורנייה.
אולם הסבר סביר יותר לאותה תקרית הוא שהייתה זו פעולת גמול ישירה על הרג
מדעני גרעין איראנים. איראן, הגורם המממן והמפעיל המרכזי שמאחורי חזבאללה,
הטילה את האשמה לכך על סוכנים ישראלים. ראו:
Nicholas Kulish and Eric Schmitt, "Hezbollah Is Blamed for Attack on Israeli
Tourists in Bulgaria," *The New York Times*, July 19, 2012.
- Bergman, "Israel's Secret War on Hezbollah". 42
- Ibid. 43
- Howard Schneider, "Israel Finds Strength in its Missile Defenses," *The Washington* 44
Post, September 19, 2009.
- Yaakov Katz, "Iron Dome Successfully Intercepts Kassam, Katyusha Barrages," *The* 45
Jerusalem Post, July 15, 2010.
- Sheera Frenkel, "Israel Sees New Advantage in Iron Dome Anti-Missile System," 46
McClatchey, March 26, 2012.
- לאחר השקט היחסי בעקבות סיומו המוצלח של מבצע "עופרת יצוקה", היו בשנת 2010 47
365 מקרים של ירי מרגמות ורקטות מרצועת עזה לדרום ישראל; 680 ב־2011; ו־800
לאורך מרבית שנת 2012, מתוכם 171 בחודש אוקטובר 2012 בלבד (Peter Beinart,
"Israel's Fatal Game," *Newsweek*, November 26, 2012). על תגובת חיל האוויר
לפרובוקציות אלו אמר אל"ם (מיל') גבי סיבוני: "חייבים לשמר את ההרתעה. זו הייתה
רק שאלה של זמן עד שהרגע יגיע". ראו: Isabel Kershner and Fares Akram, "Ferocious
Israeli Assault Kills a Leader of Hamas," *The New York Times*, November 15, 2012.
- Nidal al-Mughrabi and Jeffrey Heller, "Israel, Gaza Ceasefire Agreed to, Hamas 48
Official says, Israel Denies," *Reuters*, November 20, 2012.
- חמאס שיגר לכל אורך שמונת ימי המבצע 1,506 רקטות לשטח ישראל מרצועת עזה. 49
מבין אלו שזוהו כעתידות לפגוע באזורים מאוכלסים, מערכת "כיפת ברזל" ירטה 421
רקטות. רק 58 רקטות נחתו באזורים עירוניים. בכך הגיע שיעור ההצלחה של המערכת

- לכמעט תשעים אחוזים. בסך הכל נהרגו חמישה ישראלים מידי רקטות. ראו:
 "IDF Newsletter: IDF Ends Operation Pillar of Defense," newsletter@idfblog.com,
 November 21, 2012.
- 50 Bassem Mroue, "Hezbollah Chief Says Rockets Would Hit Tel Aviv in War," *The Washington Post*, November 26, 2012.
- 51 Dima Adamsky, *The Culture of Military Innovation: The Impact of Cultural Factors in the Revolution in Military Affairs in Russia, the U.S. and Israel*, Stanford, CA: Stanford University Press, 2010, p. 124.
- 52 להערכה כיצד מאמץ מרוכז זה השתלם בתכנון ובביצוע שצה"ל הפגין במבצע "עופרת יצוקה", ראו:
- Benjamin S. Lambeth, "Israel's War in Gaza: A Paradigm of Effective Military Learning and Adaptation," *International Security*, 37, no. 2 (2012), pp. 81-118.
- 53 "עדותו של רב־אלוף דן חלוץ, רמטכ"ל צה"ל, בפני ועדת וינוגרד לחקירת אירועי מלחמת לבנון השנייה", ע"מ 75.
<http://www.news1.co.il/uploadFiles/343868434429169.pdf>